

Správa o diskusii. Diskusiu, ktorá sa rozvinula po úvodnom referáte doc. J. Suchého, charakterizovalo úsilie odpovedať si na rozličné aspekty problému „Kongres a my“, a to v prvom rade na teoretickej, ale nakoniec i na praktickej rovine. Účastníci tohto zasadnutia SFS sa zhodli, že kongres bol pre nás, pre československú filozofiu (ale aj pre novšie snaženia v marxistickej filozofii vôbec) odborne i politicky nevyužitou príležitosťou. Prispelo k tomu celkové politické ovzdušie, v ktorom kongres prebiehal, ale korene by bolo treba hľadať v konečnom dôsledku voľakde hlbšie. Veď ako na to poukázali viacerí diskutéri, kongres sa pripravoval už skôr a celková jeho koncepcia i konkrétny program nenaznačovali, že na ňom má dôjsť k nejakým významnejším pokusom zistiť a definovať najhlbšie zdroje mnohotvárnej krízy ľudstva, a to či už zo strany marxistických, alebo nemarxistických filozofov. Napriek tomu, že marxistickí filozofi na kongrese ani zďaleka nedemonštrovali v patričnej miere už dosiahnuté pozoruhodné výsledky tvorivého marxistického myslenia a nenaznačili ďalšie možnosti svojej filozofie, ba naopak, vo vystúpeniach podaktorých marxistov, ktorí si — ako sa zdá — monopolizovali právo na „jedine autentický marxizmus“, táto filozofia sa prezentovala v celkom netvorivej podobe, kongres — ako konštatovali viacerí diskutujúci ukázal ustavične rastúci záujem o Marxa. Ten sa prejavil nielen v obsadení a enormnom záujme o kolokvium „Marx a dnešok“, ale prakticky v celom rokovaní kongresu. Bol by sa nesporne umocnil, keby sa marxistické myslenie bolo predstavilo v celej svojej diferencovanosti, v celej šírke i hĺbke.

Viacerí diskutujúci sa usilovali domyslieť, resp. doplniť prednášateľov pokus o určenie dôvodov istého zlyhania filozofie (ak sa tak možno vyjadriť), ktoré sme pocítovali na tomto kongrese. Správne sa poukazovalo na to, že nemožno krízové javy vo svete mechanicky spájať s krízovými javmi v súčasnej filozofii (doc. Gregor) napriek tomu, že súvislosti tu nepochybné jestvujú. Doc. Kánsky poznamenal, že snažiť sa rozpačiť dojem z kongresu vysvetliť iba na základe rozporu medzi vedomím a svedomím filozofie, ako sa to pokúšal urobiť prednášateľ, je predsa len zjednodušujúci prístup, vystihuje sa tým len určitý aspekt oveľa zložitejšej problematiky. Prof. Štúr vyslovil principiálny súhlas so základnými myšlienkami úvodnej prednášky a zdôraznil, že podľa neho sa na viedenskom kongrese opäť demonštrovala neúčinnosť abstraktnej filozofie a scientizmu, ktoré tu mali prevahu. Podľa doc. Chorváta je Suchého hodnotenie korektné, ale východiská, o ktoré sa opiera, sú sporné. Ako inak mohol pri dnešnej ohromnej roztrieštenosti filozofie kongres dopadnúť? Roztrieštená filozofia nemôže predsa komplexne postihovať svet. A ak sa od kongresu vyžaduje, aby plnil úlohu určitej morálnej autority, reštaurátora a či inauguratúra fundamentálnych humanitných hodnôt, na ktorých základe možno prekonať úskalia dnešného sveta a myslenia, malo by sa vo filozofii vôbec, no zvlášť naliehavé je to v našej filozofii, venovať podstatne viac úsilia práci na rozvoji axiológie. Nespokojnosť s kongresom je (podľa doc. Zigu) predovšetkým nespokojnosťou každého z nás so samým sebou a so svojim podielom na progredovaní filozofie. Je vari toto „ochromenie“ nevyhnutným dôsledkom deby práce vo filozofii, zavádzania vedeckých metód do nej, zrieknutia sa filozofie ako „lásky k múdrosti“? Alebo je — aspoň u určitej časti marxistov — dôsledkom toho, že sme stotožňovali bezprostredné ideologizovanie s angažovanosťou a teraz, keď sa právom kladie dôraz na rozpracúvanie imanentnej problematiky filozofie, pripadá nám táto ako neangažovaná, ako poväčšine indiferentná voči svetu a jeho „podenkovitým“ problémom? Avšak nebolo by nič protizmyselného ako považovať tento zdanlivý rozpor medzi naozaj tvorivou, odbornou filozofickou prácou a angažovanosťou takto chápanej filozofie za rozpor skutočný.

Tieto a ďalšie postrehy vyslovené v diskusii potvrdili tézu úvodnej prednášky, že dôvody pre nespokojnosť s celkovými výsledkami kongresu, ale najmä s pôsobením marxistických a ešte

užšie: našich filozofov na kongrese netkvejú iba, ba ani nie v prvom rade, v konkrétnych časových politických súvislostiach, ale voľakde hlbšie. Sú dané celkovým stavom filozofie vo svete i u nás, a to tak objektívnymi podmienkami jej rozvoja (s ľútosťou sa konštatovalo, že jednou z nich je bezpochyby aj to, že filozofi sú vlastne štátnymi zamestnancami a nie filozofmi v pôvodnom zmysle slova), ako aj — a najmä — tým, že vo filozofii prevládajú partikularizmačné tendencie, v ktorých otázka celkového zmyslu filozofickej práce a jej poslania sa stráca v priveľmi „lokálnych“ starostiach o ten-ktorý úsek filozofickej aktivity. Prednášateľ sa snažil vyjadriť túto stránku dnešnej „biedy filozofie“ upozornením na to, že filozofia stratila zmysel pre transcendentno, a zdôraznil, že jej ozajstná obroda je podmienená znovuoobjavením — pravdaže, v novej podobe — tohto zmyslu.

V diskusii sa táto myšlienka hodnotila vcelku pozitívne, avšak vynorila sa otázka, ako prednášateľ vlastne chápe pojem transcencie (prof. Štúr, prof. Kocka) a objavili sa aj pokusy ukázať, že v marxizme je vlastne myšlienka transcencie obsiahnutá v idei jednoty reality (chápanej ako aktualita) a potenciality (dr. Illeková). Doc. Suchý poukázal v odpovedi na to, že jednostrannosti rozličných významov pojmu transcencie, resp. transcendentna, s ktorými sa v dejinách filozofie stretávame, tento pojem diskreditovali. To ale nie je argumentom pre jeho odvrhnutie. Filozofia, v snahe stať sa totálnym vedomím, musí sa usilovať o hľadanie kritickej syntézy týchto jednostranných chápaní. Ak marxistická filozofia nechce urobiť Heglovu chybu, totiž chápať seba ako uzavretý systém, musí hľadať spôsoby ako — pravdaže nešpekulatívne — prekročiť, prekonať jestvujúce („skutočné“). Takto chápaná transcendencia nemá v sebe nič nedialektické, nič v starom zmysle slova metafyzické a nevedecké.

Popri týchto myšlienkach teoretickej povahy vyslovili účastníci tohto zasadnutia SFS aj viaceré konkrétnych kritických pripomienok k organizácii našej účasti na tomto veľkom stretnutí filozofov. Naozaj nás musí mrzieť, že túto zriedkavú príležitosť, konanie svetového filozofického kongresu v tesnej blízkosti našej krajiny, sme veľmi slabo využili. Pri všetkých rozpachoch nad kongresom účasť na ňom bola pre každého z našich filozofov veľmi inštruktívna a inšpiratívna. Nedostatočné využitie možnosti zúčastniť sa na kongrese je preto frapantným dôkazom neúčinnosti dnešného systému organizačného zabezpečenia starostlivosti o rozvoj našej filozofie. Zlyhanie, bezmocnosť a či nedostatok zodpovednosti príslušných inštitúcií, resp. orgánov, vynikne na pozadí faktu, že tam, kde sa objavila určitá osobná iniciatíva (ako u vedúceho Katedry na FFUK), „neriešiteľné“ problémy s účasťou na kongrese sa dali prekonať a dala sa zabezpečiť účasť i mladších pracovníkov. V tejto súvislosti sa v diskusii objavili kritické poznámky na adresu Povereníctva SNR pre školstvo, ktoré sa v prvom rade malo postarať o čo najširšiu účasť slovenských filozofov (i mimobratislavských) na tomto významnom podujatí. Konštatovalo sa, že tento orgán nie je podľa všetkého na skutočne účinné organizovanie predpokladov rozvoja našej filozofie náležite vybavený, lebo všetko spočíva na jedinom človeku, ktorý ani pri najlepšej snahe nemôže v podobných prípadoch, ako bol kongres, všetko urobiť sám. Podobne vyslovili diskutujúci nespokojnosť s faktickou nečinnosťou Kolégia filozofie SAV, ktoré ostalo iba pri platonických úvahách, ale nepodniklo nič pre zorganizovanie účasti našich filozofov na kongrese. Ozvali sa pochybnosti o tom, či tento orgán má vôbec vyhranenú predstavu o svojich konkrétnych úlohách pri ideovom i praktickom organizovaní a vedení nášho filozofického života. V diskusii odzneli v tejto súvislosti kritické pripomienky aj na adresu výboru SFS, ktorý podľa mienky niektorých taktiež nemal ostať v tomto prípade nečinný.

Nazdávame sa, že hlavný záver, ktorý vyplýva z tejto časti diskusie, nie je inkriminovanie tej či inej inštitúcie, ale neradostné konštatovanie, že na Slovensku niet vlastne orgánu či inštitúcie, ktoré by sa naozaj starali o zabezpečenie nevyhnutných *praktických* potrieb rozvoja našej filozofie, napriek tomu, že inštitúcií, ktoré si nárokuje právo hovoriť do jej odborných otázok, je mnoho. Toto trpké konštatovanie iste si zaslúži pozornosť.

M. Z.